

Motion till riksdagen 2020/21:2454

av **Marta Obminska (M)**

Översyn av efterlevnad av stöd i skolan till elever med autismspektrumtillstånd

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till elever med funktionsnedsättning som befaras inte nå undervisningens mål och sin fulla potential och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Enligt en av portalparagraferna (1 kap. 4 §) i skollagen (2010:800) är syftet med utbildningen att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Autismspektrumtillstånd innebär begränsningar inom områdena social interaktion, kommunikation och föreställningsförmåga. En betydande del av eleverna med autismspektrumtillstånd har normal till hög begåvning. Många barn med autismspektrumtillstånd har dessutom en ojämn begåvningsprofil. Det är inte ovanligt att eleverna har exempelvis en skolrelevant matematisk eller språklig talang.

Av skollagen framgår det att målgruppen för grundsärskolan och gymnasiesärskolan är barn och elever som inte kommer att kunna nå upp till den ordinarie skolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning. Det är fastslaget att elever med autism, men utan utvecklingsstörning, inte tillhör målgruppen för grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Detta innebär att många av dessa barn och elever ska gå integrerat i vanlig skola och att normalvariationen inom skolan idag är större bland eleverna än tidigare. Ofta behöver eleverna med autismspektrumtillstånd dock särskilt stöd i form av resurs (assistent), tekniska hjälpmedel eller anpassning av skollokaler.

Enligt 3 kap. 2 § skollagen ska alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshemmet ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin

personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav eller kravnivåer som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Dessutom ska elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

I skollagens 3 kap. finns det även specifika bestämmelser om särskild bedömning av elevers kunskapsutveckling, extra anpassningar och särskilt stöd. Där anges att om det efter en sådan bedömning kan befaras att eleven inte kommer att uppnå de kunskapskrav som anges där ska det skyndsamt planeras stöd eller göras en anmälan till rektorn och ytterligare om insatserna.

Även elever med funktionsnedsättning kan ha lätt att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller och nå längre i sin kunskapsutveckling (3 kap. 2 § skollagen), alltså sin fulla potential, men kan behöva rätt förutsättningar och stöd för att göra det.

Det kan vara svårt att upptäcka att en elev med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning också har en särskild begåvning. Ofta mognar deras förmågor ännu mer ojämnt än hos andra barn. De omogna sidorna och uttrycken hos eleven drar ofta till sig omgivningens uppmärksamhet, vilket gör det svårare att se begåvningen. Begåvningen kan också vara ojämn. En elev kan exempelvis ha mycket stor kapacitet vad gäller logiskt tänkande och analysförmåga, men samtidigt ha ett lägre arbetsminne än jämnåriga. Många elever med autism och särskild begåvning förstår inte, och blir förvirrade av, skoluppgifter som är för enkla. I de flesta neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ingår dessutom en oförmåga att göra det som känns meningslöst. Det gäller alltså att möta dessa elever i deras funktionsnedsättning, men också att bejaka det höga inlärningstempot och erbjuda eleven insatser i bägge riktningar.¹

Skollagen ska samläsas med skolförordningen (2011:185), läroplanerna och Skolverkets allmänna råd. Enligt Skolverkets Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram ska det ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Det här innebär att eleven ska ges stöd, även om hon eller han når de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Den 1 juli 2016 ändrades skollagens bestämmelser om bidrag till enskilda huvudmän för förskolor och skolor i form av tilläggsbelopp för särskilt stöd till barn och elever. Genom ändringarna förtydligades att tilläggsbeloppet för en elev i behov av särskilt stöd ska vara individuellt bestämt utifrån elevens behov.

Skolkostnadsutredningen hade bland annat i uppdrag att överväga och vid behov föreslå ändringar i dagens regler för beräkning av och beslut om bidrag till fristående skolor, med utgångspunkt att säkerställa lika villkor. Det särskilda stödet ska så långt som möjligt motverka konsekvenserna av funktionsnedsättningen. I utredningen (SOU 2016:66), som inte har lett till någon proposition, föreslogs ett antal förändringar i reglerna för hur kommunerna ger bidrag till fristående skolor. Dessa förslag innebar bland annat att ett nytt begrepp, strukturbelopp, skulle införas. I strukturbeloppet skulle de resurser som fördelas efter barns och elevers olika behov och förutsättningar ligga.

Elever med funktionsnedsättning ges alltför ofta inte stöd och stimulans så att de både når kunskapsmålen och utvecklas så långt som möjligt. Dessutom minskar alltför

¹ Elever med särskild begåvning och NPF. Specialpedagogiska skolmyndigheten, 14 maj 2019.

många kommuner fortfarande på budgeten för tilläggsbelopp eller gör mer restriktiva bedömningar på individnivå, trots att elevernas funktionsnedsättning och behov av stöd inte har minskat. Alternativt så används inte tilläggsbeloppen fullt ut till de aktuella eleverna. Det har bland annat föräldranätverket Barn i behov konstaterat.

Autism- och Aspergerförbundets och Novus Medlemsundersökning om skolan 2020 visar bland annat att färre elever når kunskapsmålen i svenska, engelska och matematik. Enligt årets enkät når 37 procent av eleverna målen jämfört med 44 procent i deras skolenkäter år 2016 och 2018. Frånvaron av andra skäl än sjukdom eller annan beviljad ledighet ökar. Årets enkät visar 56 procents frånvaro jämfört med 52 procent år 2018. Den mer omfattande frånvaron ökar också. Flickor har högre frånvaro men pojkar står i högre grad för den längre sammanhängande frånvaron. Visserligen får allt fler stöd i skolan, men det är enbart hälften som får rätt anpassat stöd. Detsamma gäller uppföljning av stödet; bara i cirka hälften av fallen följer man upp om stödet fungerar.

Det är av stor vikt att regeringen följer upp att rätten att ges stöd och stimulans för att nå kunskapsmålen och utvecklas så långt som möjligt gäller alla barn och elever, inklusive de med funktionsnedsättning. Stöd ska ges så att alla barn och elever ska kunna utvecklas så långt som möjligt, även över nivån godkänt. Autism- och Aspergerförbundet hade i sitt remissvar till Skolkommissionens utredning (SOU 2017:35) uttryckt en besvikelse över att barn och elever med funktionsnedsättning inte får en tillräcklig del av de framtida satsningarna på skolan. De var däremot positiva till att Skolkommissionen ansåg att kommunerna skulle få starta egna resursskolor och att Skolkommissionen bland annat ville se bättre uppföljningar av stödinsatserna i skolan.

Kopplingen mellan neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och risken för socialt utanförskap är väl känd. Enligt Arbetsförmedlingen kommer bland annat grupperna arbetslösa ungdomar med bristfällig utbildning och arbetslösa med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga mötas av stora svårigheter att snabbt finna arbete.

Förutom mänskligt lidande resulterar utanförskap i kostnader för det offentliga. Att skära ner på särskilt stöd är att tänka ekonomiskt kortsiktigt och ha bristande förståelse för dessa barns behov och framtida liv. Enligt Skandias Utanförskapets pris började exempelvis 2 160 barn skolan i en större kommun år 2016. Av dem riskerar 277 att hamna utanför i samhället. Detta beräknas i sådana fall kosta samhället sammanlagt 4,4 miljarder kronor. En del av dem skulle kunna fångas upp om de fick rätt stöd i tid.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att regeringen överväger att göra en översyn av den faktiska efterlevnaden av regelverket som innebär att kommunerna och skolorna är skyldiga att, direkt eller indirekt, ge särskilt stöd om det kan befaras att en elev inte kommer att nå kunskapsmålen och utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål och extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen inte har varit tillräckliga, och vid behov återkomma till riksdagen med en förtydligad och skärpt lagstiftning.

Marta Obminska (M)